

Emilija Pardo Basan

USPOMENE JEDNOG NEŽENJE

Edicija Klasici španskog realizma

Urednik: Vladimir Karanović

Naslov originala:

Emilia Pardo Bazán, *Memorias de un solterón*, edición de María Ángeles Ayala, Madrid: Cátedra, Letras Hispánicas, 2004. 303 pp.

Esta obra ha sido publicada con una subvención de la Dirección General de libro, Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura de España.

Ovo delo objavljeno je uz pomoć Glavne direkcije za knjigu, arhive i biblioteke pri Ministarstvu za kulturu Španije.

Emilija Pardo Basan

USPOMENE JEDNOG NEŽENJE

*Sa španskog prevela:
Izabela Beljić*

*Pogovor napisao:
Vladimir Karanović*

Pi-press, 2012.

I

Dali su mi nadimak *Župnik*¹. U Marinedi imaju dara za nadevanje imena, ali kod mog su nesumnjivo pogrešili. Šta tim *Župnik* hoće da kažu? Da sam konformista, ljubitelj udobnosti, pomalo epikurejac? E pa, ne verujem da su te sklonosti pokazali samo župnici. Osim toga, pretpostavljam da nadimak sadrži nekakvu cenzuru, u težnji da iskaže da nisam toliki rob duhovnih uživanja, već da isključivo brinem o telu. Da bih se opravdao pred budućim naraštajima, ispričaću do najsitnijeg detalja, šta sam i kako živim, a u isti mah otkriti ključ svoje osobene filozofije i shvatanja.

Bližim se trideset petoj, dobu u kom, ukoliko se iluzije i nisu potpuno izgubile, barem kosti očvrstnu, pa neutešno jasno opažamo pravi izgled stvari. Što se fizičkog izgleda tiče, visok sam, naočit, svetlog i bezbojnog tena, sa smeđom, uvek šiljasto potkresanom bradom, dobroćudnim očima i naglim naznakama ćelavosti, koje mi čelo čine širokim i dostojanstvenim. Ukratko, više sam francuski nego španski tip, što potvrđuje nekoliko kapi plemenite krvi što dolaze s majčine strane. Utemeljio sam običaj da se oblačim s pažnjom i po diktatu mode. Međutim, ne smatraju zbog toga da sam od onih što jure najnoviji oblik revera ili šiju

---

1 Pod ovim pseudonimom krije se lik Maura Parehe, arhitekta i istaknutog člana Društva prijatelja Marinede. Pojavljuje se u književnoj fikciji Emilije Pardo Basan u kratkim pričama *Kukavičluk (¿Cobarría?)*, *Nekažnjiv zločin (Crimen libre)*, kao i u romanu *Donja Milagros (Doña Milagros)*, koji zajedno s romanom *Uspomene jednog neženje*, čini ciklus *Adam i Eva (Adán y Eva)*.

crveni frak ako vide u nekom časopisu da ga londonski ki-coši nose. Uprkos tome, moja odeća obično privlači pažnju u Marinedi,² a mnogo se naklapalo i o mojim belim kratkim čizmama. Tome pridodajem činjenicu da je kod osoba opsežnih proporcija i koje se vide izdaleka, bilo kakva novina očiglednija. Moje bele čizmice bile su veličine salvete.

Nemojte misliti, gospodo, da se doterujem zato što sam feminiziran. Naime, upražnjavam (bez vere, ali strasno) kult sopstvene ličnosti, i verujem da ova ličnost, po meni nadasve uvažena, ne zaslužuje da ide umotana u džakove ili krpe. Zar da se oblačim kao neki otpušteni činovnik? Hiljadu puta ne. Privlači me sve što je udobnost, dobrobit, valjanost, pristojnost. Kao da od tih spoljnih uslova, u mnogim slučajevima, zavisi i proizilazi mir duše i sklad karaktera.

Samac sam, i to sa svesnom namerom, rekao bih čak po verskom ubeđenju. Potanko ću objasniti svoju teoriju o toj osetljivoj temi.

Živim bez porodice, ne u nekom svratištu gde bi se prema meni loše ophodili, isporučivali mi odeću bez dugmadi i ne bi čistili sobu, nego u jednom izvanrednom pansionu koji sam otkrio i gde sam se sakrio dok ne sredim garsonjeru o kojoj sanjam, a u koju ću po svoj prilici, u svojstvu domaćice, odvesti sadašnju gazdaricu, onu istu donja Konsolasjon Fontan i Guripe, koju, da ne bih raspao reči, zovem donja Konsola. U Španiji je i najgori pansion uvek prihvatljiviji od *hotela*; a moj zaslužuje titulu bisera svoje vrste. Donja Konsola u mladosti je bila verna

---

2 Čuveni književni toponim koji se poistovećuje s La Korunjom. To je postupak koji su španski pisci druge polovine 19. veka često koristili. Poznati su toponimi koji detaljno opisuju geografski kontekst, kao što su Orbahosa (*Orbajosa*), Viljalegre (*Villalegre*) ili Vetusta (*Vetusta*), kako Leopoldo Alas Klarin (*Leopoldo Alas Clarin*, 1852-1901) naziva grad Ovijedo u romanu *Regentkinja* (*La Regenta*).

sluškinja ugledne žene iz Marinede, plemenite udovice gerilca Esteve, kojoj je Izabela II dodelila titulu vojvotkinje de la Pijedad. Tokom damine dugogodišnje emigracije (otišla je u Englesku prateći supruga, progonjenog budući da je bio liberal),³ donja Konsola nije se odvajala od nje, i dok je jela *hleb sa sedam kora*, naučila je mnoge stvari koje ljudi ovde ne znaju: da napravi pečenje, da posluži čaj tačno na vreme, da anđeoski prepeče hleb za doručak (ako se anđeli uopšte bave tim poslovima); da joj veš bude beo kao planina prekrivena snegom; da neguje vrline reda, tačnosti, formalnosti, čistoće... Donja Konsola bila je od onih sluškinja kod kojih privrženost i ljubav prema slavnom gospodaru tajanstveno prelaze u fizičke karakteristike, te prouzrokuju izrazitu sličnost, ne toliko u crtama lica, koliko u pokretima, glasu, gestikulaciji. Donja Konsola ima tamno lice, ozbiljno, s malim brčićima, poput vojvotkinjinog; ima kao i ona, ravnu sivu kosu na razdeljak; govori mirnim visokoparnim tonom i probranim rečima; zimi po kući nosi zelene ili crne vunene rukavice i uvek se skroz uspravno drži, velika moralna čistunica, s ispeglanim belim okovratnikom i svilenom keceljom na kvadratiće, dok joj se na grudima ističe zlatni lanac sata koji joj je gazdarica ostavila u nasleđe. U ta nezaboravna vremena naučila je i da uvažava anglosaksonski stav o slobodi pojedinca, da se ne upliće u tuđe živote i ne kontroliše goste s izgovorom da ih voli kao svoju decu. Ovaj dostojanstveni tip nepogrešivo se razlikuje od tipa naših klasičnih *gazdarica*.

Kako je samopregorno brinula o vojvotkinji, te trideset noći nije spavala, niko nije bio iznenađen činjenicom što je njena budućnost bila obezbeđena, i što je

---

3 Biti liberal u Španiji značilo je biti potencijalni emigrant. Špansku emigraciju u Engleskoj sačinjavali su predstavnici svih društvenih klasa, od vojnih lica i advokata, do trgovaca, pisaca i lekara.

pride vojvotkinja ostavila njoj na raspolaganje sav svoj nameštaj i pokućstvo kojim je mogla da opremi pan-sion. To je skupocen, neukusan i staromodni nameštaj. Pripada poslednjoj epohi ampir stila: moj krevet od mahagonija, ima tobože egipatske rozete, a kauč i stolice presvučeni su finom svetlozelenom svilom prošaranom bojom sleza. Na zlatnom okruglom stolu, s izrezbare-nim nožicama, ističe se divan sat od bronzе i mermera s mitološkim motivima, i to sat koji radi, jer se može podičiti ništa manje do francuskim mehanizmom. Na zidu vise ljupeke minijature kraljevske porodice, izme-šane sa smešnim aranžmanima od školjki, slike nijan-sirane perom i četkom, kao i portret u ulju vojvotkinje, veoma stroga i namrgođena lica. Tu je i primerak ne-razumljive barokne kaligrafije (poklon nekog štćenika ili obožavaoca), uokviren preterano raskošnim ramom. Kada se dešifruje, što nije nimalo lako, kaže doslovno sledeće: „Slava božja svojim blistavim oreolom uzdiže Vaše čelo. U panteonu besmrtnosti heruvimi Vam pletu najčistija dva venca. Pogledajte natpis koji nose: *Dobro-činstvo i Rodoljublje*. Vaša jevanđeljska i prečasna titula rečito simbolizuje Vašu dušu, a u Elizijumu pravednika, gde prebiva Vaš supružnik, bezbroj ljudi Vas blagosilja. Predvodniku slobode, nebo je izvolelo heroinu da podari.“ Tekst koji prenosim, zamisli ga samo, čitaoče, s pridodatim nebrojenim repovima papirnih zmajeva, nejasnim linijama, spiralama, zavijucima, osenčenjima i arabeskama: šta je sve kaligraf bio u stanju da smisli i šta sve da učini, posebno s rečima koje izražavaju neki veličanstveni pojam, a napisane su velikim slovima: na primer, Besmrtnost, Slava božja, Sloboda i Domovina. Dakako, slike i nameštaj nisu bili najbolji deo vojvotki-njine zaostavštine. Činila ga je biblioteka, posebno pro-brana, koju nije prikupila heroina, već joj je biblioteku

ostavio prijatelj i saborac iz emigracije, istaknuti ljubitelj knjiga, pripadnik visprenog roda porodica Salva i Galjardo.⁴ Takva je bila biblioteka u vlasništvu donja Konsole, slatinica u jevrejskoj kući, pa joj je nekoliko puta palo na pamet da je otuđi i preduzimala korake da je otkupi provincijska uprava. Samo velika vrednost te izvrsne kolekcije retkih knjiga nije imala tržišnu cenu kakvu je zamišljala donja Konsola, pa kako izuzetna vlasnica pansiona nije mogla da se odluči da je se reši, ja sam s ushićenjem uživao u njoj.

Uprkos tome što uspomenama na heroinu ne manjka privlačnosti, te patriotsko-progresivne starine neprestano me uveravaju da kilometrima daleko zaudaraju na narodnu miliciju, pa malo-pomalo presvlačim zidove modernim tričarijama, porculanskim figurama, akvarelima, a to su *umrljani* pejzaži zarobljeni u ogromne ramove, fotografijama, bakropisima, statuicama-držačima, komadima izvezene stare tkanine, jataganom, dvema floretima, reljefom u bronzi... Kada budem odlučio da svijem svoje gnezdo (gnezdo bez ptića, naravno, u kom će jedina ptičica, preparirana ptičica, biti donja Konsola), onda ću ga brižno urediti, pa će moja dnevna i radna soba izazivati zavist kod svih neženja u Marinedi.

---

4 Aluzija na Visentea Salva Peresa (*Vicente Salvá Pérez*, 1786-1849), španskog filologa koji je sa dvadeset godina preuzeo Katedru za grčki na Univerzitetu u Alkala de Enaresu. Godine 1823. bio je prinuđen da emigrira u Englesku, zbog dužnosti poslanika i imenovanja za sekretara Skupštine. U Londonu je otvorio knjižaru, nastojeći da englesku publiku upozna sa španskom književnošću. Godine 1838. seli se u Pariz, a 1847. vraća u Valensiju s ogromnim brojem izdatih knjiga, čiji je katalog objavio 1849. godine.

Bartolome Galjardo (*Bartolomé Gallardo*, 1776-1852), neumoljivi polemičar, političar i bibliotekar Kadiske skupštine (Skupština iz 1810. godine premeštena je u Kadis, gde je skupštinski saziv radio do kraja Španskog rata za nezavisnost, 1808-1814).

Bez ptičice, bez ptića! Tako divno, tako mirno! Nemoj misliti, čitaoče, da ono što ću ispričati sadrži istinske, lične razloge koji me udaljavaju od bračnog statusa; oni su potpuno prividni, i već ćemo doći do preispitivanja ovih drugih. No, jesi li ti ikada prihvatio besmisleni sofizam koji kaže da ukoliko čovek želi da živi mirno i uz malo lepote domaćeg okrilja, mora da se oženi? Jesi li se prostački saglasio da samački domovi moraju da liče na jazbinu ili svinjac? Šta god rekao, i koliko god Pereda kog stalno čitam, besedio protiv *nesputanog vola*,⁵ nikada naš unutrašnji život nije tako miran i tako estetski uređen da njegov spokoj razgaljuje dušu, kao kada možemo sve da preobrazimo prema sopstvenoj slici, a ne prema uvek pomalo suvoparnim zahtevima porodičnog života. Nisam ja kao Peredin junak *Hedeon*,⁶ razvratni prostak bez trunke razuma, koji nije znao da se nosi sa samim sobom, pa mu je tako nesposobnom bila hitno potrebna žena, kao detetu dadilja. Nijedan čovek osrednjih kriterijuma neće posrnuti pred nedaćama, kao što je posrnula ta danguba

Dosledni pobornici braka, ni sami ne znajući, slažu se sa mnom po ovom pitanju, kada one koji misle kao ja nazivaju *egoistima*. Ogovaraju nas jer se brinemo o sopstvenom dobru i jer smo vredni kao pčele u saću svog

5 Direktna aluzija na knjigu *Nesputani vo... Poučne slike iz života jednog neženje* (*El buey suelto... Cuadros edificantes de la vida de un solterón*, 1878), Hose Marije de Perede (*José María de Pereda*). Pereda se 1877. godine konsultovao sa svojim velikim prijateljem, kritičarem i piscem, Marselinom Menendes Pelajom (*Marcelino Menéndez Pelayo*) o tome da li u španskoj prozi postoje dela posvećena prednostima i manama bračnog života, jer mu je namera bila da napiše odgovor na Balzakovu (*Honoré de Balzac*, 1799-1850) analitičku studiju *Sitni jadi bračnog života* (*Petites misères de la vie conjugale*). Nakon zaključka da u toj temi nema prethodnika, odlučio je da napiše ovu knjigu i suprotstavi svoje stavove Balzakovim.

6 Hedeon (*Gedeón*) je glavni junak pomenutog Peredinog romana.

Vladimir Karanović

USPOMENE JEDNOG NEŽENJE: MANIFEST ŽENSKE SLOBODE

Roman *Uspomene jednog neženje* (*Memorias de un solterón*, 1886) napisala je **Emilija Pardo Basan (1851-1921)** u zenitu književne i umetničke zrelosti. Nakon neuobičajenog detinjstva, u kojem je vreme provodila strasno čitajući, rane udaje, propalog braka i neprestane borbe sa predrasudama, Pardo Basan u vreme nastanka ovog romana postaje samosvesna i nezavisna žena, koja sa svoje troje dece živi u madridskom domu i dušom i telom se posvećuje pisanju i književnosti. Iako je bila samouka, to je nije sprečilo da formira sopstveni književnokritički pogled i posveti se slobodnom preispitivanju književnih dela svoga vremena. Emilija Pardo Basan je ceo život bila zaokupljena ženskim pitanjem i ženskim pravima, insistirajući na emancipaciji i uspostavljanju društvenog sistema koji će prepoznavati, uvažavati žene i dati im zasluženno mesto, bez ograničenja i predrasuda. Uprkos stalnim težnjama da izbori mesto u Španskoj Kraljevskoj Akademiji, Pardo Basan nije uspela da savlada otpor koji su kolege pisci pokazivali prema činjenici da bi im se spisateljica, kolegica, a pre svega žena, mogla pridružiti i sedeti za istim stolom. Ipak je

1916. godine uspjela da postane redovna profesorica Katedre za neolatinske jezike i književnosti pri Centralnom Univerzitetu u Madridu, ali su se i studenti i profesori žalili na činjenicu da je ženi poverena takva funkcija. Budući da je predmet koji je držala bio izborni, mali broj studenata koji se odlučio za nastavu s vremenom je sve ređe dolazio, da bi se konačno predmet i ukinuo a profesorica Pardo Basan ostala bez angažmana (Cook 1977: 262).

Istoričari španske književnosti uglavnom razlikuju nekoliko faza u romanesknom stvaralaštvu Emilije Pardo Basan:

– *realistički period*, u kojem spisateljica ostaje verna tradicionalnim postupcima španskih klasika, čiji se uticaj jasno uočava u delima ove faze; osim toga, u delima ovog perioda je moguće uočiti i odjeke već prevaziđenog romantizma.

– *naturalistički period*, koji obuhvata najpoznatije njene romane, u kojima poštuje Zolinu estetiku naturalizma, tj. prilagođava odlike francuskog naturalizma španskom duhovnom biću i španskoj književnoj tradiciji;

– *idealistički period*, u kojem se postepeno napušta poetika naturalizma, a sve više nastaju dela umerenijeg tona i narativnih pretenzija; fokus se iz realističkog i naturalističkog spoljašnjeg sveta pomera ka unutrašnjem svetu likova, njihovoj duhovnosti, u skladu sa sve dominantnijim uticajem ruskih klasika, poput Dostojevskog, Tolstoja i Turgenjeva (Pedraza Jiménez, Rodríguez Cáceres 1983: 754, 755).

Romani Emilije Pardo Basan čitaocu omogućavaju uvid u detaljnu analizu društvenog života Španije, a posebno je zastupljen galisijski region i nekoliko gradova među kojima je najbitniji La Korunja. U romanu *Uspomene jednog neženje*, Marineda (La Korunja) je prototip galisijskog, provincijskog grada. Reč je o složenoj društvenoj strukturi koja obuhvata aristokratiju, buržoaziju, proleterijat i neke marginalizovane društvene pojave (Pedraza Jiménez, Rodríguez Cáceres 1983: 745, 746). Pardo Basan vešto ot-

kriva i predstavlja poroke i vrline španske stvarnosti druge polovine XIX veka, suprotstavlja se složenim administrativnim, verskim, društvenim problemima Španije, u kojoj se neprestano prožima tradicionalizam i liberalizam.

Po rečima Marije de los Anheles Ajale (2004: 15), *Uspomene jednog neženje* je delo koje španski istoričari književnosti svrstavaju u tzv. novu etapu razvoja romanesknog opusa španske spisateljice, nakon objavljivanja najpoznatijih naturalističkih romana (*Un viaje de novios*, *Los Pazos de Ulloa*, *La madre naturaleza*, *Insolación*, *Morriña*, itd). To je period u kome je znatno umanjen uticaj poetike naturalizma, romani nastaju u skladu sa postromantičarskim književnim postupcima, a u njima se često teži novoj vrsti realizma-naturalizma, tzv. „umerenom realizmu“. Umesto detaljnog predstavljanja ambijenata i spoljašnje sredine u koju su likovi postavljeni, devedesetih godina XIX veka Pardo Basan piše dela u kojima je sve očiglednije interesovanje za psihologiju likova i njihov unutrašnji svet. Po uzoru na svoje kolege Balzaka, Zolu i Peres Galdosa, španska spisateljica 1894. godine započinje rad na realizaciji serije romana pod nazivom „Adam i Eva“ koji bi imali iste ili slične likove, radnju, ambijent i teme. Tako nastaju romani *Donja Milagros* (*Doña Milagros*, 1894) i *Uspomene jednog neženje*, iako nakon drugog romana ova serija nije nastavljena. Roman *Uspomene jednog neženje* objavljivan je u nastavcima od januara do maja 1896. godine u književnom časopisu *La España Moderna*, sa kojim je spisateljica povremeno sarađivala, a iste godine i kao integralna publikacija. Delo nije doživelo veći uspeh i gotovo da nije postojao prikaz koji bi ukazao čitaocima i stručnoj javnosti na njegovo objavljivanje. Zid ćutanja na koji nailazi delo najverovatnije je izazvan Emilijinim feminističkim aktivizmom i feminističkom ideologijom u karakterizaciji određenih likova. Budući da je u Španiji drugo izdanje usledilo tek 1911. godine, a u drugim evropskim zemljama

(Francuska, Engleska, Nemačka, Italija) prevod postojao samo nekoliko godina nakon objavljivanja, zaključujemo da tadašnja konzervativna španska javnost nije tolerisala slobodu i upornost koju je Pardo Basan imala da ukaže na rodnu neravnopravnost, težak i diskriminatorski položaj španske žene (Ayala 2004: 21-25).

Roman *Uspomene jednog neženje* je tematski i umetnički znatno složeniji nego što bi čitalac u prvi mah očekivao od dela koje se bavi analizom ljubavnog osećanja. Moguće je izdvojiti dva sadržinska toka, međusobno povezana: prvi tok koji nastavlja priču oca koji se uzalud trudi da postigne određena materijalna dobra i društveno uvažavanje, u čemu mu neprocenjivu podršku daje donja Milagros (doña Milagros); drugi tok obuhvata pripovest Maura Pareha (Mauro Pareja), protagoniste koji pripoveda o svom životu u nadi da će promeniti reputaciju koju u Marinedi ima među stanovnicima. Dva toka su povezana, između ostalog, i prijateljstvom Benisija Nejre (Benicio Neira) i Maura, ali i ljubavnom vezom Maura i Feite (Feíta), jedne od Benisijevih kćeri. U nekoliko prvih poglavlja romana pripovedač-protagonista govori o svom životu i životnim uslovima a saznajemo i da je stvorio kult sopstvene ličnosti, da je osnovni pokretač u njegovom životu egoizam, zbog kojeg ne nanoseći zlo drugima, pokušava da zadovolji isključivo sopstvene potrebe. U skladu s tim, Mauro izbegava prisniji kontakt sa osobama iz svog okruženja, odbacujući mogućnost da stupi u brak i zasnuje porodicu, smatrajući ga izvorom svih zala koje utiču na život odraslog pojedinca. Dakle, u prva četiri poglavlja, u dijalogu sa čitaocem, obrazlaže svoje razloge za izbegavanje emotivnog vezivanja i stupanja u brak i svoju odluku da ostane neženja. Međutim, Mauro nije toliko racionalan i pragmatičan kao što se čitaocu može učiniti. Nešto kasnije saznajemo pravi razlog Maurove odluke: budući da društveni obziri, koji utvrđuju pravila konvencionalnog

braka u to vreme, ne mogu da se menjaju, nemoguće je postići da žena muškarcu iskreno odgovori na ljubav i da mu u potpunosti odgovara. Ovim stavom roman dobija značajnu sociološku i psihološku dimenziju, a protagonista se predstavlja kao čovek koji poseduje životnu filozofiju različitu od vladajuće većine, čovek koji nije spreman da dozvoli da društvena pravila i konvencionalni oblici ponašanja ugroze njegove izgrađene kriterijume i ukus. Naredno, peto poglavlje, poslužilo je spisateljici za retrospektivu radnje prethodnog romana serije, *Donja Milagros*, te Mauro podseća na životni put Benisija, koji živi u zajednici sa okrutnom Milagros, jedanaest kćeri i jednim sinom, nakon čega (poglavlja V-X) sledi dijalog između Maura i Benisija. Nakon predstavljanja sudbina svih ćerki, don Benisio govori i o Feiti, ekstravagantnoj, zapuštenoj devojci, neugledne spoljašnjosti. Ovaj lik poslužio je spisateljici da iznese feminističke stavove i pokuša da prosvetli špansku čitalačku javnost o mogućim alternativama u budućim međurodnim odnosima. Feitu ne zanima kovanje, peglanje, šivenje i čišćenje; ona je samosvesna žena, koju zanima rad, intelektualni angažman, čitanje, pisanje, razgovor o književnim delima. Ne želi ni od koga u budućnosti da zavisi, već da se sama izdržava i da ravnopravno učestvuje u sopstvenom životu, ne podređujući se volji muškarca. Feita želi da podučava decu po kućama i da bude aktivna i preduzimljiva, a ne da joj brak bude jedini cilj i utočište za sve finansijske i životne probleme. U ovom delu romana, osim ženskih likova, predstavljeni su i muški, Leon Kabeljo (León Cabello), Benisijev sin, Luis Mehija (Luis Mejía), gradonačelnik, Primo Kova (Primo Cova), oči i uši provincijskog grada Marinede, koji prati sva događanja i ima sve podatke, i mnogi drugi. U narednim poglavljima (XI-XV) pripoveda se o razvoju odnosa Maura i Feite, koja sad već uspeva da svoje zamisli sprovede u praksi, na zaprepašćenje većine građana Marinede, a

zatim (XVI-XXI) Mauro Pareha konačno shvata svoja osećanja prema Feiti, prihvata činjenicu da se zaljubio u jednu jedinstvenu devojkicu. Dakle ovo je ključni trenutak romana u kojem protagonista ogoljava svoja osećanja i misli, prosi Feitu ali ga ona odbija, govoreći mu da planira da živi drugačijim životom od svojih sestara i da ide u Madrid da okuša svoju sreću. Razmišljajući o Feiti, Mauro zaključuje da je ona jedan novi tip žene, nekonvencionalne članice društvene zajednice, neshvaćene u datom vremenu i geografskim okvirima, a koja će verovatno tek biti aktuelna u budućnosti. Time sve što je na početku pripovesti bilo smešno i od Feite činilo karikaturalnu sliku, sada se okreće u njenu korist i postaje predmet poštovanja. Zatim se narativni fokus (XXII-XXV) pomera ka Benisiju Nejri i njegovoj potrebi da povratu porodičnu čast. Naime, kada otac shvata da je Luis Mehija iskoristio njegovu ćerku Rosu, traži od njega da je oženi. Zbog nemogućnosti takvog raspleta, Mauro Pareha zakazuje dvoboj tokom kojeg Benisio umire. Feita i Mauro pokušavaju da zbrinu članove porodice i da ponovo preuzmu kontrolu nad zajednicom i porodicom Nejra. Konačno, svako je našao neku svoju sreću, a Feita je ipak pristala da se uda za Maura.

Kao što smo već naveli, radnja romana odvija se u zamišljenom gradu Marinedi, čiji je ekvivalent rodni grad spisateljice, La Korunja. Po uzoru na svoje kolege (Alas Klarin, Peres Galdos, Pereda) i Emilija Pardo Basan koristi određeni provincijski grad da predstavi društveno raslojavanje i socijalne prilike toga doba. Stari grad (La Ciudad Vieja/Barrio Alto) je četvrt grada u kojoj živi aristokratija i sveštenstvo, dok je Pescadería/Barrio Bajo deo grada u kojem dominira buržoazija, gde su radnje, kazino-klubovi, mesta razonode i zabave, kafane i bulevi. Proleterijat i društveno marginalizovani sloj nalazi se na jugu (Zona Sur). Radnja se uglavnom odvija u buržoaskim delovima grada, što je

još jedno od opštih mesta realističkog romana. Ovako definisan i određen prostor podrazumeva i jasno vreme radnje; međutim, čitalac dobija nedovoljno vremenskih odrednica, uglavnom kroz kratke komentare likova ili vremenske elemente unutrašnje radnje romana (Ayala 2004: 37-40).

Roman *Uspomene jednog neženje* objavljen je u ključnom trenutku života Emilije Pardo Basan. Od 1889. godine, spisateljica se aktivno bavi ženskim pitanjem i društvenim, kulturnim, pravnim, političkim i ekonomskim pitanjima žene. Stoga je logično da će žena kao tema biti sve više zastupljena u člancima i romanima koje je objavljivala devedesetih godina XIX veka. Tu posebno ističemo dva njena članka: *Žena u Španiji (La mujer española)*, prvi put je objavljen 1889. godine u londonskom listu *Fortnightly Review*, a nešto kasnije (1890) i u Španiji u listu *La España Moderna*, kao i *Obrazovanje muškarca i obrazovanje žene (La educación del hombre y de la mujer)*, objavljen u publikaciji *Nuevo Teatro Crítico* 1892. godine. Ova dva članka tesno su povezana sa ideološkim potencijalom romana *Uspomene jednog neženje*. U oba članka autorka razmatra ulogu koja je ženama namenjena u modernim društvima i zahteva društvenu, političku, obrazovnu, intelektualnu i seksualnu jednakost muškaraca i žena. Posebno joj smeta svođenje žene na isključivo reproduktivno biće, kojoj je namenjena samo uloga majke, bez mogućnosti da napreduje i da uzme aktivno učešće u društvenom životu. Po Pardo Basan, idealna žena Španije toga doba je ona koja sluša, koja se potčinjava, koja je „anđeo doma“ i čija je jedina funkcija da zadovolji supruga, podari mu decu i brine o svim članovima porodice. Diže glas protiv ovakvog stanja, naglašavajući da boljim položajem i značajnijom ulogom u društvu žena ne mora po pravilu da zanemari sve ostale uloge, i da ljudsko biće, tj. žena, nije samo drvo koje rađa plodove, da čovek ne živi samo zbog toga da bi se razmnožavao (Ayala 2004: 43-45). Dakle, jasno se mogu uočiti podudarnosti ovih

tekstova sa romanom, posebno u konstrukciji lika Feite. Ona je oblik otelotvorenja ženskog ideala, *nove žene*, kojoj bi Pardo Basan namenila značajniju ulogu u tadašnjem španskom društvu. Reč je o ženi koja, uprkos poteškoćama, preprekama i predrasudama, u određenoj meri uspeva da postigne svoje ciljeve. Feita odbacuje mogućnost da sudbina žene zavisi od muškarca, već žena mora izabrati sopstveni put koji će je dovesti do sreće. Sreća istovremeno znači i mogućnost da se dobiju ista znanja i obrazovanje koje ima bilo koji muškarac, ali i mogućnost samostalnog izdržavanja i samostalnog odlučivanja o svom životu. U ovom delu dominira stav da obrazovana žena ne predstavlja pretnju muškarcu niti je ideološka podloga ženskog obrazovanja usmerena ka demaskulinizaciji muškarca. Pravi muškarac, poput Maura, strah koji oseća prema obrazovanju žene smatra iracionalnim i neosnovanim, a to otkriva tek iskreno se zaljubivši u Feitu (Cook 1977: 263).

Čini se da je u ovom romanu na stub srama postavljena čitava jedna klasa (buržoazija), a predmet oštre kritike je pokušaj oponašanja dekadentne aristokratije, nedostatak ambicija, iracionalno poštovanje selektivnih elemenata tradicije i nekritička idealizacija prošlosti, moralno licemerje uz prisustvo dvostrukih kriterijuma, itd. Kako primećuje Marija de los Anheles Ajala (2004: 53), donja Emilija je, nesumnjivo, bila svesna da njene ideje spram žene i ženskog pitanja neće naići na masovno odobravanje među čitalačkom i stručnom javnošću, te humorom i ironijom pokušava da ublaži jačinu društvene kritike.

U ovom romanu oboje protagonista napuštaju svoje rane ideale; Feita se delimično odriče procesa sopstvene emancipacije, svesna da zbog istorijskih i društvenih okolnosti i činjenice da je mudrije odustati od bitke ili je odložiti kada je poraz neizbežan. U skladu s tim, Feita prihvata ljubav, društvo, poštovanje koje joj ukazuje Mauro, budući da su to

osnovni postulati njihovog odnosa i sjedinjenja. Društvo nije spremno za novu ženu koju simbolizuje Feita, ali Mauro, nakon perioda promišljanja i preispitivanja, bezrezervno daje podršku voljenoj, svestan neophodnosti uspostavljanja novog društvenog sistema, u kojem muškarci i žene hodaju jedno pored drugog, a ne jedno za drugim. Mauro, dakle, odbacuje egoizam prisutan na početku dela, koji ga je stavljao u položaj dobrovoljnog zatočeništva i apstinencije, shvativši da je život borba, strast, a Feita je u tom smislu sredstvo pomoću kojeg je shvatio stepen svoje zablude i besmislenost svih pogleda na svet, okolinu i sopstveni život. Oboje menjaju na kraju svoje pozicije i svetonazore, a taj evolucion proces pred očima čitalaca je i najveće dostignuće Emilije Pardo Basan. *Uspomene jednog neženje* ne samo da je feminističko delo, već i priča o likovima koji odbijaju da prihvate način života koji nameće savremeno društvo. Konačno, reč je o romanu koji možda u najvećoj meri sadrži ideološke preokupacije velike španske spisateljice, koje se današnji sunarodnici, pisci i ljubitelji književnosti sigurno ne bi postideli.

LITERATURA

- Ayala, María de los Ángeles. “Introducción” in: Pardo Bazán, Emilia. *Memorias de un solterón*, edición de María Ángeles Ayala, Madrid: Cátedra, Letras Hispánicas, 2004. pp. 11–71.
- Cook, Teresa. “Emilia Pardo Bazán y la educación como elemento primordial de la liberación de la mujer”, *Hispania*, Vol. 60. No. 2 (May, 1977), pp. 259-265.
- Pedraza Jiménez, Felipe B. y Rodríguez Cáceres, Milagros. *Manual de literatura española, Vol. VIII (Época del Realismo)*, Tafalla: Cénlit Ediciones, 1983.

Izdavač:
PI-PRESS

Za izdavača:
Dragana Pejić Ranđelović

Odgovorni urednik:
Sonja Žikić

Urednik edicije:
Vladimir Karanović

Lektura i korektura:
Valentina Aleksić
Sonja Žikić

Tehničko uređenje:
Milan Branković

Dizajn korica:
Andrej Jovanović

Štampa i distribucija:
PI-PRESS, Pirot, Đeram 32,
010/346-619

Tiraž:1000

ISBN 978-86-6023-247-4

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
821.134.2-31

821.134.2.09-31 Пардо Басан Е.

ПАРДО Басан, Емилија, 1851-1921

Uspomene jednog neženje / Emilija Pardo
Basan ; sa španskog prevela Izabela Beljić ;
pogovor napisao Vladimir Karanović. - Pirot :
Pi-press, 2012 (Pirot : Pi-press). - 200 str.
; 21 cm. - (#Edicija #Klasici španskog
realizma)

Prevod dela: Memorias de un solterón / Emilia
Pardo Bazán. - Tiraž 1.000. - Uspomene jednog
neženje : manifest ženske slobode: str.
189-197.

ISBN 978-86-6023-247-4

a) Пардо Басан, Емилија (1851-1921) -
"Успомене једног нежење"
COBISS.SR-ID 194100748

